

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Žižkovo náměstí 5, 771 40 Olomouc

Katedra psychologie a patopsychologie

Tereza Fabiánková

Učitelství pro mateřské školy

3. ročník

Téma: Přípravenost a vstup dítěte do mateřské školy

2021

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kvintová, Ph.D

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci 2. 7. 2021

Tereza Fabiánková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Janě Kvintové Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a poskytování cenných rad. Dále děkuji všem, kteří mi byli oporou a také všem respondentům.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Fabiánková Tereza

Název instituce: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Název práce: Připravenost a vstup dítěte do mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kvintová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Klíčová slova: mateřská škola, dítě, připravenost a vstup dítěte do mateřské školy, adaptace

Key words: kindergarten, child, preparedness and entry of a child to kindergarten, adaptation

Tato práce pojednává o připravenosti a vstupu dítěte do mateřské školy, následné adaptaci. Teoretická část obsahuje stručný souhrn vývoje dítěte od narození do tří let, charakteristiku mateřské školy a její typy. Samostatné kapitoly jsou také věnovány rodině, učitelům a samotnému vstupu a adaptaci dítěte v mateřské škole. Praktická část zahrnuje například výsledky šetření, použité metody, postup sběru dat a diskusi. Výzkumné šetření probíhalo formou dotazníku, který byl sestaven pro učitele a učitelky mateřských škol a odpovědělo na něj 215 respondentů. Výzkumným cílem bylo monitorovat a porovnat specifika adaptace na třech vývojových stupních, tedy dvou, tří a pěti letech.

This thesis deals with the preparedness and entry of a child to kindergarten, subsequent adaptation. The theoretical part contains a summary of the development of the child from birth to three years, the characteristics of the kindergarten, and its types. Separate chapters are also devoted to the family, teachers, and the actual entry and adaptation of the child in kindergarten. The practical part includes, for example, the results of the survey, the methods used, the data collection procedure, and the discussion. The research survey took the form of a questionnaire compiled for kindergarten teachers and was answered by 215 respondents. The research goal was to monitor and compare the specifics of adaptation at three stages of development, in two, three, and five years.

OBSAH

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 DÍTĚ	7
1.1 Vývoj dítěte	7
2 MATEŘSKÁ ŠKOLA	11
2.1 Současná mateřská škola	11
2.2 Typy mateřských škol	13
2.3 Spolupráce s rodinou	16
3 Rodina	18
3.1 Struktura rodiny a její funkce	18
3.2 Přístup rodičů k dětem.....	20
4 Učitelé.....	22
4.1 Typy učitelů, příprava a vzdělávání učitelek mateřských škol	22
5 Vstup dítěte do MŠ, následná adaptace.....	24
5.1 Začátky v mateřské škole	24
5.2 Jak může dítě v adaptační fázi reagovat.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
6 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	29
7 Metodologie výzkumu.....	29
7.1 Výzkumný soubor	30
7.2 Průběh výzkumu.....	30
8 Analýza dat.....	30
9 Výsledky výzkumného šetření	31
Diskuse.....	40

Závěr.....	43
Souhrn	44
Seznam použité literatury.....	45

ÚVOD

V odborné literatuře najdeme mnoho publikací, které pojednávají o připravenosti a zralosti dítěte na školu základní. Důležitým mezníkem v životě dítěte je ale bez pochyby i vstup do školy mateřské, který představuje první odloučení od rodičů a přizpůsobení se novému prostředí, novým autoritám a dětskému kolektivu. V rámci studia oboru – učitelství pro mateřské školy a absolvování několika pedagogických praxí bylo zvoleno právě toto téma, tedy téma připravenosti a vstupu dítěte do mateřské školy. V teoretické části se tato práce bude zabývat připraveností a vstupem dítěte do mateřské školy a následnou adaptací na mateřskou školu. Praktická část vychází ze zkušeností učitelek mateřských škol při vstupu a následné adaptaci dětí v mateřských školách na třech věkových úrovních.

První kapitola teoretické části pojednává o samotném dítěti a jeho vývoji od narození do tří let věku dítěte. V druhé kapitole najdeme například charakteristiku mateřských škol, typy mateřských škol, a také specifika – dvouleté děti v mateřských školách nebo povinnou docházku do posledního ročníku MŠ. Třetí kapitola je o rodině, v této kapitole nalezneme strukturu rodiny, typologii rodiny podle funkce nebo formy přístupů rodičů k dětem. Předposlední kapitola se zaměřuje na učitele a jejich typy, a také na přípravu a vzdělávání učitelů mateřských škol. A poslední, tedy pátá kapitola pojednává o vstupu dítěte do mateřské školy, jak by rodiče mohli dítě na tento vstup a očekávané změny připravit, co udělat pro dobrou adaptaci dítěte, nebo jak může dítě v adaptační fázi reagovat.

V praktické části nalezneme kvantitativní výzkum, konkrétně pak metodu dotazníku. Dotazník je určen pro učitelky mateřských škol. Jeho prostřednictvím je zjišťován průběh a podoba adaptace očima učitelek mateřských škol s různým pedagogickým vzděláním a s různou délkou praxe. Praktická část obsahuje samozřejmě i výzkumné otázky, výsledky výzkumu a diskusi.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ

V první kapitole se budeme zabývat samotným dítětem, jeho vývojem po všech stránkách, a to fyzické, psychické a sociální. Jaká jsou specifika pro dítě v jednotlivých obdobích předškolního věku, a to nejen ve věku, kdy dítě navštěvuje mateřskou školu, ale i v předchozích obdobích, kdy se pokládají základy všeho, co bude dítě jednou potřebovat. Předškolní věk bývá většinou chápán jako období od tří do šesti let. Dítě je už chápáno jako utvářející se osobnost a je objektem zájmu několika disciplín, např. z oblasti pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky či pediatrie. Avšak celé předškolní období v sobě zahrnuje celý věkový rozsah od narození dítěte do jeho šesti let. V raném předškolním věku, tj. do tří let dítěte máme legislativně danou možnost rodičovské dovolené, která umožňuje péči rodiny, a to především jednoho rodiče. V našich podmínkách je to stále nejčastěji matka. *„Rodiče se mohou starat o své dítě s finanční podporou státu. Oba tyto zdroje načerpaly poznatky, které naplňují potřebu základní jistoty dítěte tohoto věku ve vztazích se svými nejbližšími lidmi“* (Dítě a mateřská škola, Soňa Kořátková, str. 7).

Na první pohled se může zdát, že kojenecké období příliš nesouvisí s dítětem, které se chystá nebo již navštěvuje mateřskou školu. Ale není tomu tak. Období prvního roku života dítěte je přípravné období pro založení mnoha funkcí důležitých pro plnohodnotný život člověka. Dítě v tomto období vnímá a poznává lidi, jejich svět, jak lidé jednají a komunikují, rozpoznává pravidla a učí se orientovat, co je správné, a co je špatné.

„Již v prenatálním období, tj. v období těhotenství začíná být s dítětem počítáno. Rodiče se připravují na budoucnost ve prospěch očekávaného dítěte, popřípadě připravují staršího sourozence na příchod nového člena. Narození každého dítěte – ať je první, nebo je již v rodině více dětí – působí na všechny její členy“ (Dítě a mateřská škola, Soňa Kořátková, str. 9).

Může se zdát, že počátky života dítěte souvisí pouze s naplňováním biologických potřeb – tj. výživa, spánek, teplo a hygiena, ale od počátku je jasné, že dítě potřebuje i naši pozornost, kontakt, komunikaci, podněty. To vše začíná budovat vztah s nejbližší pečující osobou. Významný informační zdroj pro okolí je křik dítěte. Křik vypovídá o jeho základních biologických potřebách, o zdravotním stavu, případně o nejistotě a úzkosti dítěte. *„O prvním roku života dítěte můžeme mluvit jako o tzv. skrytém základu. V této době se vytvářejí výchozí pozice pro všechny zásadní komponenty lidství“* (Dítě a mateřská škola, Soňa Kořátková, str. 17).

Pokud naplňujeme základní biologické potřeby, jsou podněcovány i smysly dítěte a dítě cítí bezpečí lidské blízkosti, které zajišťuje pečující osoba. Poté jsou vytvořeny podmínky pro kvalitní průběh zrání a počátky elementárního poznávání. Existuje řada teorií, které pojednávají o jednotlivých vývojových obdobích dítěte. Např. klasifikace vývojových období podle E. H. Eriksona. *„Erikson považuje za nejdůležitější v kojeneckém období stálost a kvalitu mateřské péče, která u dítěte podporuje a vytváří základní jistotu. Při naplnění základní jistoty se postupně vyvíjí pozitivní vztah k sobě samému“* (Šulová 2005).

1.1 Vývoj dítěte

První rok života

Od šestého měsíce života dítěte se začíná proměňovat sounáležitost mezi matkou a dítětem a dítě projevuje snahu uspokojit své smyslové potřeby – prozkoumávat své okolí. Objevuje se snaha separovat se – oddalovat se, být kratší chvíli mimo kontakt se svoji osobou. Po sedmém měsíci dítě odmítá tzv. náhradníka a lze pozorovat i obavu z cizích lidí. Jak uvádí Říčan (1989): *„v tuto dobu se vytváří specifické pouto k matce (nebo jedné pečující osobě). Toto pouto se považuje za základ všech dalších silných citových vztahů – přátelských, milostných, rodičovských.“*

„V druhé polovině prvního roku dítě sleduje herní aktivitu dospělých. Zaujetí pro jednoduché sociální hry s blízkými osobami má vliv na upevnování vztahů, na rozvoj jeho motorických a senzomotorických dovedností i na komunikační předřechový vývoj“ (Dítě a mateřská škola, Soňa Kořátková, str. 19).

Vývoj dítěte ve dvou letech

Hrubá motorika dítěte už je na dobré úrovni. Dítě už dobře běhá, do schodů i ze schodů chodí už jen s malým přidržením. S tužkou je již dítě seznámené, již nečmárá jen tak nahodile a všemi směry, ale dokáže už dělat krouživé pohyby nebo svislé čáry. Dítě už zajímají knihy, začíná s prohlížením obrázků a obracením stránek, čímž posiluje svoji jemnou motoriku. V oblasti stolování se dítě už nají z velké části samo. Lžičku už drží pevně a obratně s ní zachází. Nervový systém je však ještě nedozrálý a dítě rychle vyčerpá jeden druh činnosti. Ze skleničky a hrníčku už také dokáže pít samo.

Ve dne si už dítě řekne, když chce jít na nočník a mnohdy už vydrží suché přes celou noc. Již si samo oblékne kalhoty nebo si dovede natáhnout čepici na hlavu. Pohybová souhra už je na lepší a vyspělejší úrovni. Dítě už je do značné míry samostatné. Dokáže vyjádřit své

přání a potřeby a nevyžaduje už tolik péče jako třeba před rokem. Samostatnost je ale ještě nezralá, takže nároky na hlídání dítěte jsou stále vysoké.

Co se týče vývoje řeči, dítě už se domlouvá se svým okolím na vyšší úrovni. Samozřejmě přetrvává komunikace mimořečová, tj. gesty a mimikou, ale i ta už je obsáhlejší. Slova doposud byla spojena s věcmi nebo činnostmi. Jednalo se o jména lidí, zvířat, předmětů a jevů. Dítě už začíná dávat za sebe jednotlivá slova a tím vytváří první věty. Dítě už ví, co znamená – já, ty, on nebo oni a dovede použít množného čísla. Samo sobě většinou říká zájmenem – já nebo jménem, kterým na něho volají ostatní. V tomto věku se dítě poprvé setkává se svým jménem, se jménem, které mu rodiče dali. To, že si dítě říká svým vlastním jménem, tím se již vytváří vědomí vlastního já, vlastní identity. Co se týče řeči jsou samozřejmě mezi dětmi velké individuální rozdíly. Některé děti teprve řeknou svá první slova, jiné děti, a zvláště holčičky toho už napovídají až moc. Pokud dítě ještě nemluví, je dobrým znamením, když rozumí pokynům a jednoduchému vyprávění dospělých a má zájem o to, co se mu povídá.

S vědomím vlastního já už si dítě začíná uvědomovat i své postavení v rodině a vztahy, které k němu jednotliví lidé mají. Pozoruje i jednání ostatních lidí a probouzí se u něho tzv. sociální zájem. Oblíbenými hračkami jsou u holčiček panenky, u chlapců různé figurky zvířat. Děti v tomto věku již pozorují chování a činnosti dospělých a napodobují je ve svých hrách. Dítě už má zájem o své vrstevníky, ještě sice nechce, aby se mu jiné dítě pletlo do jeho vlastní hry nebo mu bralo hračky, ale jeho společnost samo vyhledává. Hra izolovaná, kdy si dítě hraje samo, postoupila ke hře paralelní, kdy si děti hrají vedle sebe a jedno napodobuje druhé.

Odborný název našeho vnitřního já je identita neboli totožnost. Názor řady psychologů je, že potřeba pozitivní identity je jednou ze základních psychických potřeb a musí být uspokojována ve vhodné míře a době. Pokud je tato potřeba uspokojována, člověk přijímá sám sebe jako plnohodnotnou lidskou bytost, a stejně přijímá i ostatní lidi.

Vývoj dítěte ve třetím roce

V oblasti hrubé motoriky už je schopnost udržovat rovnováhu. Dítě již dokáže chodit po špičkách nebo kopnout do míče i s menším rozběhem. Po schodech už dítě chodí bez obtíží. Když dítě čmárá na papíře, tak po celém. Tužku ještě drží v dlani, ale výtvořky už jsou dokonalejší než například před půl rokem. Čáry svislé i vodorovné již táhne po papíře s větší jistotou.

Mezi nejoblíbenější hračky v tomto období patří autíčka. S autíčkem se dá totiž jezdit všemi směry, jede tam, kam ho dítě vede. Dítě začíná objevovat tzv. řízený pohyb, který později využije při učení se jízdě na tříkolce, koloběžce a později i na kole.

Dítě si stále říká svým jménem. Užívání množného čísla, časů i pádů je čím dál lepší, ale ještě ne úplně dokonalé. Například s tykáním druhým osobám mají některé děti problémy ještě i v předškolním věku.

V tomto věku se však objevuje velmi výrazný vývojový jev. Jedná se o typický dětský vzdor, trucování a výbuchy zlosti. Období mezi druhým a třetím rokem se proto nazývá tzv. obdobím vzdoru. Děti při těchto vzdorovitých situacích dokážou kopat kolem sebe, lapat po dechu nebo dokonce pěkně zmodrat. Ovšem dosažením třetího roku trucování a výbuchy zlosti jen tak nezmizí, spíše pozvolna ustávají. U dětí v mateřské škole je můžeme pozorovat jen u některých dětí, a ve školním věku dítěte již jsou naštěstí pouhou vzácností. Rodiče nemusejí propadat panice, jedná se o běžné vývojové období dítěte. Nejedná se o špatný charakter ani vadu ve výchově, ale o pokrok ve vývoji osobnosti. Podle Matějčka (2004, str. 126): *„se jedná o období, kdy vývoj v oblasti nervové, intelektové i povahové rychle postupuje, ale současně se jeden s druhým rozcházejí. Poté si musíme také uvědomit, že dítě se nevzteká a nevzdoruje pro to, že by mu to přinášelo nějaké potěšení, ale pro to, že je pro něj obtížné se vyrovnat s překážkami, utlumit svou rozběhnutou aktivitu a rozumět požadavkům rodičů nebo učitelů. Osobnost dítěte v tomto věku je nevyrovnaná a nevyspělá a jeho zlostný záchvat je jakýmsi zkratkovitým jednáním.“*

Vývoj na konci třetího roku

Dítě je v tomto věku na konci batolecího období a na začátku období předškolního. Stále ale platí, že každé dítě je jiné a vývoj je individuální. Z psychologického hlediska za tři roky dosavadního vývoje dítě získalo tolik, kolik nezíská za celou další dobu až do dospělosti. V tzv. škole mateřské (v pojetí J. A. Komenského, tj. v péči matky): *„do tří let dítě získá více než ve všech mateřských, základních, středních i vysokých školách, které bude později navštěvovat.“*

Na konci třetího roku již mohou rodiče pozorovat, že jejich dítě si osvojilo tzv. základní požadavky lidské společnosti. Dítě získalo vědomí vlastního já, samo se nají, většinou udržuje tělesnou čistotu ve dne i v noci, dovede se samo z větší části obléknout. V oblasti hrubé motoriky dosáhlo vzpřímeného postoje, naučilo se chodit, běhat a skákat. Co se týče jemné motoriky, ta je nyní se souhrou ruky, oka a představivosti zase o něco dál a tužka už dítě tzv. více poslouchá. Prvními náměty pro kresbu jsou nejčastěji nejbližší lidé dítěte. Jedná

se zpravidla o tzv. hlavonožce. Hlavonožci představují něco jako hlavu a obličej s některými náležitostmi a k tomu jsou připojeny nohy a ruce. Co ale psychologové považují za podstatné a vývojově nejvýznamnější je to, že dítě svůj výtvar pojmenuje.

Řeč dítěte se například ještě před rokem skládala jen z jednoduchých vět. Nyní již dítě mluví v rozvitých větách. Rádo také vše opakuje, učí se říkankám, básničkám nebo písničkám. K tomu dítěti pomáhají různé knihy, které se stávají vzdělávacím nástrojem. Děti zajímají nejen samotné obrázky, ale i děj.

V druhé polovině třetího roku ještě u dětí převládá hra paralelní, o které bylo již zmíněno. Ve třech letech je ale dítě již společensky výše, dospělo k souhře a ke spolupráci ve hře. Děti dokáží při hře sdílet společný prostor a čas, a dokonce i jeden záměr.

Vývojové pokroky jako předpoklad pro vstup do mateřské školy

Všechny vývojové pokroky, které byly zmíněny představují znaky tzv. zralosti dítěte pro mateřskou školu. Děti, které nedosáhly třetího roku podle odborníků z oblasti vývojové psychologie ještě vývojově nedorostly a nedozrály do fáze, aby mohly navštěvovat kolektivní zařízení. Podle Matějčka (2006): *„Dětský organismus (jak tělesný, tak psychický) nemá být zatěžován něčím, čemu nedozrál. Pro děti v brzkém věku, které jsou umístěny do kolektivního zařízení to ovšem nemusí znamenat, že to na ně bude mít neblahý efekt. Ale přece jen, pokud rodiče mohou pro své dítě udělat něco lepšího a jeho vývoji přiměřenějšího, měli by toho využít a pokračovat ve výchově v rodině.“*

Ovšem je jasné, že všechny děti, které nastupují do mateřské školy, nemusí splňovat veškeré vývojové předpoklady, které byly zmíněny ve vývojových oblastech dítěte. Vše, co bylo vyjmenováno je jen jakási ideální norma. Některé dítě je napřed v tom, jiné zase v onom. Většinou se to srovná samo, nebo si s tím poradí paní učitelky. Proto by rodiče neměli zapomínat, že rozdíly mezi dětmi mohou být velké a vše je velmi individuální. Jestli je však opoždění výraznějšího charakteru, například v oblasti tělesné pohyblivosti, v řeči, v jemné motorice nebo v sociálním chování, je dobré vyhledat odborníky a poradit se s nimi

2 MATEŘSKÁ ŠKOLA

2.1 Současná mateřská škola

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami (včetně mateřských škol zřízených podle § 16 odst. 9), lesními mateřskými školami. Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací instituce jako druh školy. V procesu vzdělávání i v jeho organizaci se proto řídí obdobnými pravidly jako školy ostatní.

Dle školského zákona se s účinností od 1. 9. 2016 předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání – RVP PV, 2018).

Velká většina předškolních dětí navštěvuje mateřskou školu a jsou pro mateřskou školu vývojově zralé. Děti v tomto věku po společnosti svých vrstevníků vysloveně touží a jsou celé šťastné, když je druhé děti zapojí do hry a kamarádi se s nimi. V rodinách můžeme spatřovat různé rodinné krize (rozchody, rozvody, úmrtí, ...), ve kterých se dítě nechtěně ocitá. Dítě může být v rodině také zanedbáváno, má-li rodina problémy s alkoholem, drogami apod. Také se můžeme setkat s rodinami, například s jiným etnickým a kulturním pozadím, které praktikují jiné výchovné zásady a postoje. Proto mateřská škola poskytuje dítěti citově příznivé prostředí, dopřává mu odpočinek od nepřiměřených zátěží. Také se mateřská škola může stát i místem nápravné rodinné výchovy. Dítě poznává v mateřské škole jiné kulturní zvyklosti a společenské normy. Mateřská škola je oproti rodině přístupnější novým poznatkům z pedagogiky a psychologie. V mateřské škole pracují lidé, kteří mají samozřejmě znalosti v tomto oboru a zkušenosti, jak například vést děti k účelným hygienickým návykům, jak se chovat při jídle, jak zacházet s hračkami, s psacím a výtvarným náčiním, a také, jak vést děti k různým formám přípravy na školu.

Může se však stát, že někteří rodiče mateřskou školu odmítají. Například proto, že se bojí, aby si jejich dítě nějakým způsobem neublížilo, aby nebylo nemocné, aby se nedostalo do špatné společnosti ostatních dětí, nebo aby oni sami měli dítě neustále pod kontrolou. Dítě je v předškolním období daleko více ohroženo nedostatkem tzv. přirozené dětské společnosti než nějakými pomyslnými nebezpečími.

„Dnešní věda říká, že dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná. A ptá-li se psychologa, co může jiného poradit, než aby se rodiče nebáli pustit své děti mezi druhé děti. Opatrní můžeme být, ale omezovat své dítě vývojově, to bychom neměli“ (Zdeněk Matějček, 2006, str. 143).

„Období předškolního věku je kritickým obdobím pro rozvoj prosociálního chování. Právem se říká, že přirozené sociální prostředí vrstevníků činí mateřskou školu v současné době nenahraditelnou“ (Opravilová, 2016, str. 156).

Avšak nezastupitelnou roli v předškolním období má rodinná výchova. Úkolem předškolního vzdělávání v rámci institucí je doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti podnětné prostředí k jeho rozvoji a učení. Mateřské školy, které jsou zařazeny do sítě škol a školských zařízení mají za úkol poskytnout dítěti odbornou péči a usnadnit mu jeho další vzdělávací cestu.

Často pokládaná otázka je, kdy je optimální věk dítěte pro zahájení docházky do mateřské školy. Odpověď na tuto otázku však není tak jednoduchá. Nezáleží pouze na věku dítěte. Některé děti mohou být zralé pro vstup do mateřské školy ještě před dovršením třetího roku, ale naopak jsou děti, které ještě ve čtyřech letech mají velké problémy s adaptací na dětský kolektiv. Pro dítě je předškolní věk obdobím výrazných změn. Erikson (1968) předškolní věk nazývá „*obdobím iniciativy*“ a Piaget (1970) označuje toto období „*dle vývojového stádia myšlení jako předoperační, konkrétně období názorného a intuitivního myšlení.*“ Pro dítě je v tomto období charakteristická fáze názorného a intuitivního myšlení. Toto myšlení bývá ovládáno aktuálními pocity a potřebami dítěte, egocentrismem a fantazií.

Dvouleté děti v mateřských školách

V současné době mateřské školy řeší zásadní problém, kterým je zvýšený zájem rodičů a přijímání dětí mladších tří let. Návrh na zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol vznikl jako jedno z mnoha opatření na podporu rodiny. Cílem tohoto opatření je nabídnout rodičům pomoc v péči o dítě do tří let věku a umožnit jim tak propojení profesního a rodinného života. Existují dvě varianty řešení pro dvouleté děti v mateřských školách. První variantou jsou třídy pouze pro děti od dvou let věku. Druhou variantou je zařazování dvouletých dětí mezi děti starší. V současné době se ale mateřské školy potýkají se závažným problémem, a to je nedostatečná kapacita i pro děti starší tří let. Pokud se mateřské školy rozhodnou přijímat děti dvouleté, je nezbytně nutné respektovat vývojové zvláštnosti a potřeby dětí této věkové skupiny. Je nutná úprava podmínek pro předškolní vzdělávání, například snížení počtu dětí, posílení pedagogického i nepedagogického personálu, přizpůsobení denního režimu, psychohygienických podmínek, prostoru, vybavení atd. Tyto změny by se měly promítnout i do úprav pedagogických dokumentů, konkrétně do Rámcového vzdělávacího programu.

Povinná docházka do posledního ročníku mateřské školy

Povinný předškolní rok předškolního vzdělávání má za snahu zajistit adekvátní přípravu pětiletých dětí na zahájení povinné školní docházky. S rodinami, které váhají nebo přímo odmítají své děti do mateřské školy poslat, je třeba citlivě pracovat, vysvětlovat, jak je tento krok důležitý pro budoucnost jejich dětí a přesvědčovat o přednostech, které pro ně mateřské školy přinášejí.

Úvahy rodičů o mateřské škole

Předtím než rodiče umístí své dítě do mateřské školy, mají možnost navštěvovat např. mateřská centra. Jde o výbornou příležitost pro vzájemné setkávání maminek nebo i tatínků s dětmi. Malé děti se zde velmi přirozeně, s rodičem vždy po ruce, seznamují s jinými podmínkami, mohou si vyzkoušet dorozumívání s ostatními dětmi při různých hrách a mají také příležitost pozorovat ostatní děti a inspirovat se jimi. Rodiče mohou usuzovat na základně vlastního pozorování, jaký má jejich dítě zájem o své vrstevníky. Každé dítě je jiné a je vhodné, když samo dozraje – na základě svých dispozic cca ve svých třech až čtyřech letech k potřebě trávit čas s vrstevníky bez přítomnosti člena rodiny.

Pokud se rodiče rozhodují dát dítě do mateřské školy od tří let, měli by se včas poohlédnout po vhodné mateřské škole a uvědomit si, že docházka do ní bude každodenní záležitostí. Měli by popřemýšlet jakým způsobem mateřská škola pracuje. Jestli má například třídy, kde jsou děti věkově smíšené. To může usnadnit adaptaci právě těch nejmenších. Pokud se rodiče rozhodují o umístění do mateřské školy v posledním roce před základní školou, tak je to určitě dobře a je nejvyšší čas. Mohou počítat s klidnější adaptací dítěte a zajímat by se měli o program, jakým škola pracuje, jít se do ní společně s dítětem podívat a například pozorovat, jak si děti hrají.

Výběr mateřské školy je tedy jen a jen na rodičích. Mateřskou školu si rodiče mohou vybírat dle místa bydliště, dle místa svého zaměstnání, referencí ostatních rodičů nebo podle zaměření vzdělávacího programu. Současná doba nabízí i výběr z původních reformních alternativních vzdělávacích programů. V posledních letech však bohužel při výběru mateřské školy hraje hlavní roli její naplněnost a dostupnost. Dále si charakterizujeme některé z nejznámějších mateřských škol s alternativními či inovativními prvky.

2.2 Typy mateřských škol

V současné době je výběr mateřských škol opravdu různorodý. Nejvíce je tzv. **veřejných mateřských škol**. Úroveň předškolního vzdělávání ve veřejných mateřských školách se

řídí závaznými a veřejně dostupnými pedagogickými dokumenty, jako jsou RVP PV nebo ŠVP a úroveň je také sledována a hodnocena. Profesionální úroveň je garantována požadovanou kvalifikací pracovníků.

Dalším typem jsou **školy soukromé**, které by také měly plnit cíle pro vzdělávání této věkové skupiny. Soukromé mateřské školy mohou být zařazeny do rejstříku mateřských škol MŠMT ČR, to znamená, že Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je pro ně taktéž závazný a tyto mateřské školy jsou i kontrolovány Českou školní inspekcí. Tzv. ryze soukromé školy výše uvedeným požadavkům na práci s dětmi nepodléhají. Avšak propracovaný program a dostatečná informovanost a propojenost s rodinami by v takových školách být měla. Výhodou soukromých mateřských škol je zpravidla menší počet dětí ve skupině (v mateřské škole může být až 28 dětí), větší počet osob, které se o děti starají. Soukromé školy nabízejí ve většině případů atraktivní moderní vybavení a pestrou nabídku nestandardních aktivit.

Mateřské školy církevní

Mateřské školy církevní jsou zřizovány církví a stejně tak, jako v předchozích případech mají vypracovávat své školní vzdělávací programy. Většinou jsou církevní mateřské školy v rejstříku mateřských škol ministerstva školství. Vzdělávací cíle bývají zaměřeny na základy tradic určité víry a elementární základy náboženské výchovy.

Alternativní mateřské školy

Při výběru mateřské školy máme v dnešní době mnoho možností. Můžeme vybírat i z mateřských škol, které nabízejí různé alternativní programy. Ale pojem alternativní didaktika a s ním spojené mateřské školy se u nás začal výrazně objevovat až od počátku devadesátých let minulého století. *„Pojem alternativní didaktika označuje pedagogické systémy, koncepce, programy nebo jen dílčí metody, které se odlišovali od dosud u nás uplatňovaného pedagogického přístupu“* (Didaktika předškolního vzdělávání, E. Šmelová, M. Prášilová).

Mateřské školy Marie Montessori

Mezi nejznámější alternativní program patří nepochybně pedagogika Marie Montessori. Obrovský boom v České republice prožívá právě tato alternativa v posledních patnácti letech. Všechny Montessori mateřské školy mají vlastní školní vzdělávací programy, často nabízejí výuku a výchovné programy i v angličtině a pořádají vzdělávací a informativní kurzy pro rodiče i veřejnost. Podle Marie Montessori je smyslové poznávání světa dítětem individuální v čase, což se projevuje tzv. citlivými fázemi, ve kterých si každé dítě naplňuje svůj zájem o určitý obsah a dovednosti v době mírně odlišné od ostatních dětí stejného věku. Využívá k tomu didaktické pomůcky a materiály pro smyslové poznávání světa v předem

připraveném prostředí. Didaktika Montessori respektuje individuální osobní rozvoj každého dítěte. Nenarušuje dítěti vybrané a prováděné činnosti, které může dítě i často opakovat tak dlouho, než dojde k úplnému nasycení jeho zájmu a tím si dítě danou dovednost osvojí – tomu říkáme tzv. polarizace pozornosti. Role dospělého je vymezena přípravou vhodného prostředí a doprovázením dítěte, pokud o to projeví zájem. Didaktické pomůcky a materiál je uzpůsoben tak, že pokud dítě učiní chybu, materiál jej nepustí dále a dítě musí chybu odhalit a napravit. Dítě se tak učí svými smysly poznávat svět samo s využitím vlastních možností.

Waldorfské mateřské školy

„První waldorfské mateřské školy byly založeny v roce 1990 v Příbrami, Praze nebo Semilech. V současné době existuje již několik mateřských škol pracujících podle waldorfské metodiky Rudolfa Steinera. Od roku 2005 má každá waldorfská mateřská škola v ČR vlastní školní vzdělávací program, který konkretizuje cíle a záměry Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání“ (Didaktika předškolního vzdělávání, E. Šmelová, M. Prášilová, str. 23).

Principem waldorfské pedagogiky je cesta vlastního sebepoznávání dítěte, k čemuž mu pomáhá vzájemná interakce s dospělými a ostatními dětmi. Rozvoj dítěte je umožňován hlavně kontakty a činnostmi s přírodními, tedy přirozenými materiály, z nichž je vybavení mateřských škol vyráběno. Waldorfská pedagogika má také negativní vztah k ranému využívání digitálních technologií dětmi ve smyslu získávání jejich brzké digitální gramotnosti jako něčeho nevyhnutelného. Podporován je učební princip pokus – omyl a nápodoba v podobě herních činností. Pro rozvoj uměleckých představ dítěte, které jsou ve waldorfské pedagogice považovány za zásadní, je podporována barevnost prostředí okolo dítěte a projevy jeho osobní fantazie.

Mateřské školy programu Začít spolu

Program Začít spolu se v České republice začal šířit v roce 1994. Vzdělávací program Step by step (česky Začít spolu) umožňuje širší systémovou spolupráci učitelů s rodiči a dalšími subjekty mimo školu na výchově a vzdělávání komunitního charakteru. V zásadě se jedná o didaktické využívání prvků Montessori pedagogiky posílené zejména o prvky sociální a pedagogické komunikace školy a rodiny.

Lesní mateřské školy

Pod vlivem existence lesních mateřských škol v zahraničí – zejména v Německu, Dánsku a dalších skandinávských zemích začaly po roce 2010 vznikat v České republice první lesní třídy při mateřských školách a postupně i celé lesní mateřské školy. Většina činností dětí probíhá mimo uzavřené prostory, venku, v přírodě, a to za každého počasí. Neexistuje špatné

počasí, jen špatně oblečené a vybavené dítě. Rozvoj dovedností a schopností dětí probíhá v přímém kontaktu s přírodou a jejími produkty, které se stávají předměty herních činností. Děti se učí k přírodě a v přírodě šetrně chovat a využívat ji tak, aby ji co nejméně poškozovaly. Výzkumy ukazují, že děti se v lesních mateřských školách lépe učí hrubé a jemné motorice, stávají se odolnějšími vůči nemocem, vykazují díky znalostem a dovednostem méně úrazů a zranění, jsou mnohem citlivější k chápání okolního světa, se kterým se sžívají praktickou komunikací bez zbytečného zprostředkovávání výkladem a poslechem, jak svět vypadá. Pro děti i personál jsou v zázemí lesní třídy nebo celé školy zajišťovány odpočinkové, gastronomické a hygienicko-sociální potřeby.

2.3 Spolupráce s rodinou

Základem spolupráce s rodinou jsou třídní schůzky, dny otevřených dveří, určité hodiny pro konzultace s učitelkami, výstavy dětských prací a jiné akce a besídky. Mateřské školy v dnešní době nabízejí i možnosti rodičovské přítomnosti při výletech a náročnějších akcích. Dnes je již naprosto normální, když rodič přichází do třídy s dítětem nebo s ním pobývá ve skupině dětí, pomáhá mu se přirozeně seznámit s novým prostředím a osamostatňovat se v adaptační fázi na začátku školního roku. Po shrnutí všech těchto příležitostí se může zdát, že spolupráce mateřské školy s rodinou je bezchybná. Učitelky se ale shodují v tom, že rodiče se do výše zmíněných aktivit příliš nezapojují. Rodiče se spíše snaží formálně vyhovět a spolupráci se vyhýbají.

V čem tedy spočívá zásadní problém? Důvod, proč se rodiče o spolupráci nezajímají, a to dokonce i při školou organizovaných akcích, může být ten, že se v mateřské škole necítí dobře, nemají vytvořené vztahy ani s učitelkami, ani s ostatními rodiči. Mohou mít také pocit, že jejich chování bude posuzováno a že na jejich výchovných metodách bude nalezena nějaká chyba. To může způsobovat malá znalost školního prostředí. Rodiče také nemají možnost se opřít o své vzpomínky na mateřskou školu, protože mateřská škola v době, kdy byly ještě děti, nezažili přirozené a otevřené soužití a přátelskou atmosféru mezi rodiči a učiteli. Dítě může vycítit jaké jsou vztahy mezi rodiči a mateřskou školou. Dětské intuitivní vyhodnocování situací je typickým znakem pro sociální učení dítěte předškolního věku.

Spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou je dlouhodobější oboustranný proces, jehož výsledkem by měl být vznik vzájemné důvěry. Učitelkám jsou doporučovány způsoby nedirektivních přístupů v různých vzdělávacích programech. Nedirektivní přístupy by měly být základem pro vytváření kvalitních společenských vztahů. Kvalitní společenské vztahy

jsou poté silnou motivací pro děti a pro jejich ochotu se v mateřské škole vzdělávat a cítit se tam dobře

3 RODINA

Rodina je pro dítě prvním prostředím, s kterým se setkává a které se pro ně stává jakýmsi modelem. Díky své specifčnosti je rodina jedinečná a nenahraditelná instituce. Tím, jak dítě v rodině získává první sociální zkušenosti, vytváří se základ pro formování jeho osobnosti. Každá rodina je však jiná, má svou jedinečnost a specifika. Dítě si prostřednictvím rodiny osvojuje základní normy lidského chování, vrůstá do společnosti, učí se základním rolím a seznamuje se s dovednostmi, bez kterých se v dospělosti neobejde. Dovednosti jsou často vázány na odlišnost pohlaví, proto je dobré, když rodinu tvoří matka i otec. Za výchovu a vzdělání dítěte zodpovídají především rodiče. S přibývajícím věkem dítěte se ale vzdělání a výchova částečně přesouvají z rodiny do školy a do rukou specializovaných odborníků. Sociální život dítěte začíná samozřejmě doma, v rodině. V rodině vzniká významná pevná vazba mezi dítětem a osobou, která o dítě většinu času pečuje. Rodina a domov mají vliv na psychický vývoj dítěte nejen v době, kdy ještě nenavštěvuje výchovnou a vzdělávací instituci, ale i poté, kdy již navštěvuje například mateřskou školu a seznamuje se s vrstevníky a dalšími dospělými osobami.

Rodina je nejdůležitějším a nezastupitelným činitelem socializace dítěte, která je ovlivňována soužitím rodičů a všech jejich členů. Nakonečný (1998, str. 199) zdůrazňuje tři dílčí faktory ovlivňující socializaci: „*vztah rodičů k dítěti (projevy lásky či nelásky, přijetí nebo odmítání dítěte, způsob a míra kontroly s tím spojené odměňování a trestání), soudržnost rodiny a její konstelace (úplná nebo neúplná rodina), socio-ekonomický standart.*“

3.1 Struktura rodiny a její funkce

Rodina se nejčastěji člení podle její struktury, funkčnosti a výchovných přístupů. Avšak je velmi náročné, utřídit všechny oblasti, kterých se rodina dotýká a které zahrnuje.

Rodinu má určitou strukturu, kterou tvoří osoby nukleární rodiny (matka, otec, děti) a také osoby z rozšířené rodiny, což jsou prarodiče, tety, strýci, popřípadě blízcí rodinní přátelé. Rodina má různé formy a z hlediska úplnosti ji dělíme na:

- úplnou rodinu – rodinné společenství partnerů, kteří jsou biologickými rodiči dětí, do těchto rodin jsou zahrnuty i rodiny s dětmi osvojenými,
- neúplnou rodinu – trvalejší způsob soužití jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi,

- doplněnou rodinu (také nazývána jako nevlastní) – rodinné společenství, kde je jedním z rodičů biologická matka nebo otec, nový partner je tzv. nevlastní rodič, v takové rodině mohou být děti jednoho, popřípadě druhého partnera a mohou přijít i děti nového páru.

Hlavní funkcí rodiny je zajistit bezpečí všech členů a výchovu dětí. Existují typy rodinného soužití, které si teď uvedeme:

- nukleární rodina (také základní), kterou tvoří rodiče a děti žijící pohromadě, taková rodina se vyznačuje intimní blízkostí členů a emočními vztahy,
- rozšířená rodina (také tradiční) – zahrnuje prarodiče a další příbuzné,
- orientační rodina – rodina, ve které se jedinec narodil, je vzorem při zakládání vlastní rodiny,
- prokreační rodina – rodina, kterou dvojice lidí nově zakládá.

Funkcí rodiny je vzájemná péče o kvalitní život všech členů. Rodina má zajišťovat výživu, základní materiální prostředky, dbát o zdraví, podporovat zájmy, umožňovat odpočinek a individuální rozvoj a v neposlední řadě zabezpečovat pozitivní emoční stabilitu.

Funkce rodiny podle Krause a Poláčkové (2001, str. 79–83):

- *„biologicko-reprodukční funkce – má význam jak pro společnost jako celek, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří, společnost potřebuje stabilní reprodukční základnu,*
- *sociálně-ekonomická funkce – chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti,*
- *ochranná funkce – spočívá v zajišťování životních potřeb jak materiálních, tak nemateriálních, a to nejen dětí, ale všech členů rodiny,*
- *sociálně-výchovná funkce – zaměřena na děti, život rodiny je prostředí, které vytváří citové zázemí, učí lásce a laskavosti, zajišťuje bezpečí, učí dítě vztahům k druhým, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.“*

Podle funkce můžeme také rodinu rozdělit na rodinu stabilní a nestabilní, tzv. problémovou rodinu. Stabilní rodina je úplná rodinná jednotka, někdy i vícegenerační. Rodiče plní své povinnosti, děti respektují rodiče a přijímají určitý řád a povinnosti. Funkce jsou ve společné domácnosti rozděleny, podílejí se na nich všichni členové na základě jejich možností a

po vzájemné domluvě. Vztahy v rodině jsou uspořádané, komunikace probíhá bez větších problémů a konflikty jsou řešeny přiměřeně k situaci.

Avšak nestabilní rodina má různé znaky a může se dále členit takto:

- mrtvá rodina – v takové rodině může být tzv. oddělené soužití, to znamená, že jeden nebo oba partneři mají mimomanželské vztahy, ale rodina funguje formálně s ohledem na věk dětí a veřejné mínění,
- krizová rodina – rodina prožívá určitá vnitřní dramata, kterými mohou být nemoc člena rodiny, narození postiženého dítěte, smrt, násilí nebo rozvod,
- difilní rodina – v takové rodině jeden člen propadne závislosti, například na alkoholu, drogách nebo hráčství, tento člen se stává pro ostatní členy obtížným a nezvladatelným, rodina musí vyhledat odbornou pomoc,
- rodina nepřizpůsobivá – mívá více znaků nestability,
- rodina afunkční – v této rodině neplní rodiče své povinnosti a svým vlivem dítěti škodí a ohrožují jeho existenci.

Mezi znaky nestability se řadí například: nízký nebo vysoký věk jednoho z rodičů, popřípadě obou rodičů, neúplná rodina, rodina v rozvodovém řízení, rodina těsně po rozvodu, soudní spory o dítě, ekonomické a bytové obtíže rodiny, nezaměstnanost, nemoc či smrt rodiče, zanedbávání péče o dítě, alkoholismus, toxikomanie či chorobné hráčství rodičů, pobyt v nápravném zařízení nebo dlouhodobý pobyt rodiče mimo rodinu – dítě je v péči prarodiče nebo jiné osoby.

3.2 Přístup rodičů k dětem

Styl vedení, emoční klima a přístup rodičů k dětem mají formativní vliv. Výchovné chování a jednání rodičů s dětmi je odrazem jejich osobnosti a temperamentu, vzdělání a zkušeností z vlastní výchovy. Nyní si uvedeme některé výchovné styly.

Demokratická výchova

V demokratické rodině je přesný řád a pravidla, která jsou dětem srozumitelná. Dítě má určité povinnosti, které jsou přiměřené jeho věku a ví, že rodiče plnění úkolů kontrolují a hodnotí. Dítě tedy ví, za co může očekávat odměnu či trest. Děti jsou povzbuzovány a je jim projeována láska. Pokud učiní nějakou chybu, je jim vysvětlena. Rodiče jsou dětem ve svém chování vzorem. Dítě má také dostatečný prostor pro trávení volného času. Výsledkem demokratické výchovy je samostatnost, odpovědnost a aktivita dětí. Děti bývají zdravě sebekritické

a sebevědomé. Ve společnosti se chovají přiměřeně, akceptují autority a jsou schopné se do-mluvit s ostatními.

Autoritativní výchova

Tato výchova je opakem demokratického přístupu vedení dětí. Děti se musí podřít svým rodičům. Rodiče bývají přísní, trestající, nelaskaví, nevysvětlující, pouze příkazují. Výsledkem této výchovy může být vystrašené dítě, které není schopné spolupracovat, bojí se a je nesamostatné. Tyto děti si přísný styl vedení mohou kompenzovat na vrstevnících, spolužácích, což v nejhorším případě může vyústit až v šikanu.

Matějček (1994, str. 60-62) dělí problematické výchovné přístupy rodičů do dvou skupin podle citového vztahu k dětem: *„První skupina rodičů je s negativním citovým postojem. To se projevuje zavrhováním dítěte, lhostejností k němu, zanedbáváním péče o dítě. Druhá skupina rodičů má přehnaný, nekritický postoj ke svým dětem. V tomto případě se jedná o výchovu rozmazlující, protekční, úzkostnou. V některých případech se může jednat až o výchovu perfekcionistickou.“*

Rozmazlující výchova

Jedná se o velmi liberální přístup rodičů. Dítě je středem pozornosti, nemá žádné povinnosti, rodiče udělají vše za něj. Dítě je na rodičích citově závislé a je nepřiměřeně odměňováno. Tato oboustranná závislost může přetrvávat až do dospělého věku dítěte a zejména, pokud se jedná o jedináčka.

„Můžeme rozlišit i další typy výchovy, která je pro děti zatěžující – výchova perfekcionistická, výchova egocentrická, výchova nepřipravených rodičů nebo výchova asociální“
(Musilová, 2015, str. 45)

4 UČITELÉ

„Učitel je definován jako profesionálně kvalifikovaný pracovník, který zprostředkuje dětem vybrané poznatky cestou plánovaného, připraveného, řízeného a organizovaného vyučování“ (Opravilová, 2016, str. 185). Povolání učitelky mateřské školy se mezi učitelské kategorie dostalo až v průběhu 20. století. V některých zemích jsou dokonce pracovníci v předškolních zařízeních stále vnímáni jako sociální pracovníci.

Od učitelek v mateřských školách se očekává, že na děti budou výchovně působit a ovlivní jejich vzdělávání, i přesto že tříleté dítě nemůžeme pokládat za žáka v pravém slova smyslu. Důležitá je samozřejmě autorita učitele, kterou určuje očekávané chování, předepsané vzdělání, věk. Tyto podmínky posilují autoritu učitelky především u rodičů než u dětí. Pro děti je důležitá především přirozená, neformální autorita, která je založená hlavně na důvěře. Od učitelky mateřské školy se očekává, že bude k dětem laskavá, vstřícná a spravedlivá, bude jim naslouchat, porozumí jim, uspokojí jejich potřeby a bude po nich vyžadovat jen to, co zvládnou. Tato očekávání závisí na osobnostních rysech a charakterových vlastnostech učitelek. Vlastnosti, které by neměla učitelka v mateřské škole postrádat jsou otevřenost, citlivost, empatie, trpělivost, sebeovládání, vyrovnanost a odpovědnost. Přirozenou autoritu učitelek také podporuje odborné vzdělání a specifické dovednosti, jako jsou zpěv, hra na hudební nástroj, výtvarně tvořivé a sportovní aktivity.

Důležitá je osobnost učitelky, u které dítě hledá právě pocit bezpečí a jistoty. Protože děti mezi třetím až šestým rokem přirozeně hledají oporu a bezpečí. Proto si musejí vytvořit základní vztahy, o které se mohou opřít. Pokud rodiče s učitelkami více hovoří, projevují zájem je poznat a v dobrém smyslu o nich před dětmi mluví, mohou tak podpořit dětskou jistotu vůči učitelkám.

4.1 Typy učitelů, příprava a vzdělávání učitelek mateřských škol

Podle posouzení vztahů učitele k dětem můžeme rozlišit autoritářský typ učitele. Tento typ je náročný, přísný a vyžaduje kázeň a poslušnost. Druhým typem je liberální, který má nízké nároky, připouští značnou volnost a v plnění požadavků není důsledný. Posledním typem je demokratický typ učitele, který je laskavý, vstřícný, přiměřeně náročný a svým vedením dosahuje dobrých výsledků.

Další dělení je dle postupu, který učitel využívá při své výchovné a vzdělávací činnosti. Někteří učitelé jednají promyšleně a soustavně a kladou důraz na systematicčnost. Jiní zase využívají svoji představivost a mají spíše intuitivní a umělecký přístup.

Poslední dělení je podle celkového zaměření osobnosti učitele. Do první skupiny patří učitel, který se zaměřuje na dítě a jeho problémy. Tento typ nazýváme paidotrop. Druhá skupina je zaměřená především na to, čemu učí a tento typ se nazývá logotrop.

Příprava a vzdělávání učitelek mateřských škol

„Podle zákona o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.) lze kvalifikaci pro výkon povolání učitelky mateřské školy získat na úrovni středního odborného vzdělávání nebo na úrovni vzdělání terciárního na vyšší nebo vysoké škole“ (Opravilová, 2016, str. 188).

Učitelka v mateřské škole není jen osoba, která dohlíží, jak si děti hrají a která zajišťuje hlídací servis, i když právě to si rodiče myslí a práci učitelek dostatečně neoceňují. Učitelka je partner a poradce rodiny, odborník v předškolní výchově a vzdělávání, a také diagnostik a terapeut v práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami

„Profese učitelky mateřské školy je společensky závazná a odpovědná“ (Opravilová, 2016, str. 190). Učitelka musí mít citlivý přístup k dětem, vzhledem k jejich psychologickým zvláštěm a specifikům sociálního vývoje v období předškolního věku. Úkolem učitelek je, jak zastoupit matku, citově blízkou osobu, ale i učitele jako představitele vzdělanosti

5 VSTUP DÍTĚTE DO MŠ, NÁSLEDNÁ ADAPTACE

5.1 Začátky v mateřské škole

Očekávání a změny

Vstup dítěte do mateřské školy nebývá jednoduchý jak pro něj, tak i pro jeho rodiče. Navštěvování mateřské školy je velký přelom v životě dítěte a rodiny. Dítě musí přijmout pravidla určité instituce, přistoupit na jiný rytmus a fungování života. Mohou nastat dva rozporuplné způsoby, jak docházení do mateřské školy zvládat a celkovou změnu přijmout. Někteří rodiče často berou dítě z mateřské školy a dají ho k babičce nebo zajistí jiné hlídání. Dítě tak často a na delší dobu přerušuje svůj pobyt v mateřské škole, a poté si musí znovu a znovu zvykat. Opakem je přivést dítě do mateřské školy za každou cenu a nechat ho tam od rána až do večera. Někdy se stává i to, že rodiče přivádí do mateřské školy dítě v prokazatelně problematickém zdravotním stavu. Učitelky jsou ale rodiči ujišťovány, že je vše v pořádku a lékař proti tomu nic nenamítá. Dítě v tomto stavu neneso pobyt v mateřské škole dobře a o nějakém zájmu nebo zapojení se do aktivit, nemůže být řeč. Tato situace je samozřejmě problematická a neohledupná vůči ostatním zdravým dětem.

„V současné době jsou mateřské školy velmi vstřícné k potřebám rodin a především dětí“ (Dítě a mateřská škola, Soňa Kořátková, str. 89). Určitý řád a pravidla by ale měla být dodržována. Došlo k jakémusi uvolnění, oproti době, kdy mateřskou školu navštěvovali naši rodiče a prarodiče. Přesto se ale najdou rodiny, které nejsou schopny dávat své dítě pravidelně do mateřské školy. Je pro ně obtížné ráno ho přivést a v určitou dobu ho vzít domů. Přestože by měli jít rodiče svému dítěti příkladem v přijetí odpovědnosti, a to hlavně před nástupem dítěte na základní školu, přizpůsobit se je pro ně zatěžující. Popsány byly samozřejmě ojedinělé a problematické případy adaptace rodin na vstup dítěte do mateřské školy. Většina rodičů změny přijímá kladně, jsou ochotni se o mateřskou školu a její práci zajímat a respektovat její pravidla.

Důležité pro rodiče je si při nástupu dítěte do mateřské školy uvědomit, že u každého dítěte je to jinak. Děti se nevyvíjejí rovnoměrně, ale v určitých skocích. Protože skupina dětí ve třídě dává rodičům možnost hned na počátku srovnávat své dítě s druhými dětmi.

Jak dítě na mateřskou školu připravit

Jestli je třeba věnovat se přípravě na mateřskou školu? Samozřejmě záleží na věku dítěte, jeho dovednostech a jeho sociální zdatnosti. Jiné je to u dítěte, které při vstupu do mateřské školy dosáhne sotva tří let a jiné je to u předškoláka. U všech dětí, které mají nastoupit do

mateřské školy je však shodné, že by se rodiče od doby zápisu měli zamýšlet, co by jejich dítě mělo umět, aby byl snížen nápor na jeho psychiku, který může způsobovat různé neúspěchy v prvních měsících docházky. Dítě může mít například problém s nesrozumitelností ve vyjadřování nebo mít problémy s nesamostatností při jídle či oblékání. V takovýchto případech je opravdu dobré problémům věnovat pozornost a v předstihu dítě připravovat na změnu jeho samostatnosti. Dítěti tak rodiče usnadní začátky v mateřské škole a sobě nervy, protože po nástupu už bude na vše méně času a klidu.

Co udělat pro dobrou adaptaci

První dny a týdny v mateřské škole jsou pro dítě plné nových zážitků. Dítě dělá postupné kroky jak v poznávání dětské skupiny, tak i v uznávání nových autorit. Mateřské školy umožňují ve druhé polovině školního roku návštěvy rodičů s dětmi, které ještě mateřskou školu nenavštěvují. Bohužel takových mateřských škol není mnoho. Návštěva rodičů s dětmi je třeba jen na hodinu nebo dvě, aby si zde děti pohrály a poznávaly prostředí v blízkosti jednoho rodiče. Tyto návštěvy se považují za dobrou přípravu a následná adaptace dětí v těchto mateřských školách má klidnější průběh. Děti poznají alespoň jednu z učitelek, učí se orientovat v novém prostoru, kde je plno různých hraček a pomůcek, které dítě nezná. Dále je tu léty prověřený přístup usnadňující přechod dítěte z rodiny do mateřské školy, který mateřské školy ve většině případů umožňují. Jedná se o možnost chodit s dítětem na začátku školního roku do třídy a podle potřeby tam pobývat. Většinou se jedná o týden nebo dva. Rodiče, kteří jsou zodpovědní vůči adaptační fázi svého dítěte si tento přístup náležitě oceňují.

„Adaptační fáze také zaručuje to, že rodiče mají se svým dítětem o čem mluvit a nemusejí se jen ptát, kvůli nedostatku informací o mateřské škole na to, co bylo k obědu. Když jsou tedy rodiče aktivní v adaptační fázi svého dítěte, dovoluje jim to poznat ostatní děti, hračky, vybavení, denní režim a další. Dále je pro rodiče dobré se informovat o obsahu práce mateřské školy. Například o týdenní či měsíční třídní plán. Začátek školního roku je zátěžový nejen pro děti, ale také pro rodiče. Škola mívá požadavky na to, co si má dítě do školy přinést. To je dobré splnit co nejdříve, aby na to rodiče nemuseli stále myslet. Jedním z požadavků je také prohlídka dítěte u pediatra se zprávou o konkrétním stavu jeho zdraví“ (Košťátková, 2014, str. 95).

V adaptační fázi je důležitý hlavně zodpovědný přístup rodičů ke slibům, které dítěti dávají. Děti mají zpočátku co dělat, aby svým rodičům uvěřily, že si pro ně zase přijdou. Spěch a netrpělivost je pro děti zneklidňující. Na sliby by rodiče měli být opatrní a pokud je

dítěti dají, měli by je i dodržet. Jedná se o prvotní prověřování důvěryhodnosti vztahů a v opačném negativním případě to může upevnit obavy a nejistotu dítěte vůči svým rodičům.

5.2 Jak může dítě v adaptační fázi reagovat

Jak bude adaptační fáze probíhat je samozřejmě velmi individuální, protože každé dítě je jiné. Nejčastější způsoby, jak děti prožívají změny spojené s příchodem do mateřské školy jsou spojené s pláčem a smutkem při loučení. Pláč a smutek při loučení může trvat dva až šest týdnů. Po této době se citové projevy dítěte uklidňují, ale mohou se zase vracet, například po víkendu nebo po několikadenní nepřítomnosti. Většina dětí, která má problémy se s rodičem rozloučit, jsou po jejich odchodu neaktivní a projevují se uzavřeně a lítostivě.

Pokud jsou třídy heterogenní, tedy věkově smíšené probíhá většinou klidnější přizpůsobení. Starší děti už mateřskou školu znají a dokáží mladším dětem pomoci tak, že je zklidní nebo zaujmou jejich pozornost. Naopak delší adaptace spojená s citovými problémy i během dne se vyskytuje ve třídách, kde jsou všechny děti nejmladšího věku, a ještě do mateřské školy nechodily.

Jsou děti, které s adaptací nemají prakticky žádné problémy. Jedná se většinou o děti po pátém roce, které už mají dost sociálních zkušeností nebo jsou od přírody extroverti a společnost ostatních je zajímavá a baví.

Další část tvoří děti, které na začátku nesmutní, a zdá se, že u nich bude adaptační fáze naprosto bez problémů. Jde o děti, které všechno v mateřské škole zajímá, zkouší většinu hraček a her. Ale po nějaké době (např. dvou měsících) najednou přestanou mít zájem do mateřské školy chodit. Tento stav bývá u dětí obtížně řešitelný. I když se tedy dítě od začátku bez problému přizpůsobuje, i tak by se jak rodiče, tak i učitelky měli zajímat o vše, jako v případě hůře adaptabilních dětí.

Velmi malou část tvoří děti, které se nedokáží ani po dlouhé době zadaptovat a trpí po všech stránkách. Loučení je pro ně stále těžké, nezapojují se do činností ani do her a jsou uzavřené. Také doma mohou být úzkostné a v noci mohou špatně spát. Dále se mohou objevit i další psychosomatické příznaky, jako jsou bolesti břicha nebo hlavy, zvracení, zvýšená teplota. Tyto příznaky mohou být začínající separační úzkostnou poruchou. Všechny postupy, jak dítě zapojit a povzbudit jejich zájem by rodiče měli konzultovat s učitelkami. Pokud se ale nedaří najít žádná řešení, je dobré se poradit s dětským psychologem v pedagogicko-psychologické poradně.

Existují určité zákonitosti v dětském přizpůsobování se podmínkám mimo rodinu. Řičan (1989) a Vágnerová (2005) uvádějí tři stádia reagování dítěte mladšího předškolního věku na přerušení kontaktů s rodinou:

1. *„Stádium protestů – dítě reaguje vytrvalým pláčem, dožaduje se rodiče, nechce s novým prostředím komunikovat, odmítá hračky a hraní.*
2. *Stádium zoufalství – dítě již nenaříká, je uzavřené, sporadicky komunikuje, vybere si nebo přijme hračku, ale bez zájmu s ní manipuluje a pozoruje okolí.*
3. *Stádium odpoutání od matky – připoutává pozornost k náhradní osobě, chování a komunikace se blíží normálu, dítě si začíná bezstarostně hrát.“*

Jak již bylo řečeno, každé dítě je jiné, a i trvání těchto jednotlivých stádií je velmi individuální. Avšak na základě tohoto členění můžeme sledovat chování dítěte během dne v mateřské škole a uvědomovat si, kde se dítě v postupu adaptace právě nachází.

Provázanost pocitů rodičů a dětí

Silný citový vztah k dítěti často rodičům brání objektivnímu vyhodnocování situací, které nemohou na vlastní oči sledovat. O to víc rodiče cítí, že učitelka jejich dítěte nemá pro ně takové porozumění, jak očekávají.

V průzkumu Benešová (2010, str. 64) u 74 matek, jejichž děti začaly docházet ve třech letech do mateřské školy, zjistila, že 81 % rodičů pociťovalo v prvních třech měsících určité problémy a pouze 19 % rodičů problémy nezaznamenalo. Četnost vyjádření problémů mělo toto pořadí:

1. *„zvýšená nemocnost a únava dítěte (uvedlo 52 % matek),*
2. *plačtivost dítěte (43 %),*
3. *dítě odmítalo chodit do mateřské školy (28 %),*
4. *potíže s dodržováním režimových a organizačních požadavků (18 %),*
5. *neshody v rodině v důsledku změn (7 %),*
6. *další problémy (7 %), například s jídlem, s kázní, snížená komunikace dítěte, pomočování, konflikty s ostatními dětmi, preference jedné učitelky oproti druhé.“*

Tyto matky se také ve větší míře vyjadřovaly k tomu, že potřebují přesněji vědět, jak si dítě vedlo během dne a od učitelek na své dotazy slyší jen obecnější, málo konkrétní až strohá sdělení

V počátečním období po vstupu dítěte do mateřské školy rodiče potřebují dostatečnou a konkrétní odezvu každý den. *„Ze strany učitelek i toto málo může napomoci, aby se rodiče uklidnili, nabyli jistoty a věděli, jakým problémům čelí“* (Benešová 2010, s. 96)

II PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Praktická část bakalářské práce zkoumá vstup dítěte do mateřské školy. Zabývá se současnou situací v našich mateřských školách z pohledu učitelek. Hlavním cílem praktické části bylo zjistit průběh a podobu adaptace dětí očima učitelek mateřských škol.

Na základě výzkumného cíle byly stanoveny výzkumné otázky:

VZ1: Jaký je podle učitelek MŠ ideální věk dítěte pro vstup do mateřské školy?

VZ2: Jak probíhá zapojení rodičů do procesu adaptace?

VZ3: Jak probíhá adaptace u dvou, tří a pěti letého dítěte?

VZ4: Existuje rozdíl v adaptaci dítěte v heterogenní či homogenní třídě?

VZ5: Kdy je adaptace u dítěte ukončena?

7 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro tuto bakalářskou práci byl zvolen kvantitativní výzkum. Dle M. Chráska (2016): *„Pokud hovoříme o kvantitativně orientovaném výzkumu v pedagogice, můžeme jej vymezit jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.“*

Jako konkrétní metoda výzkumu byla zvolena metoda dotazníku (příloha č. 1). P. Gavora (2000) vymezuje dotazník jako: *„způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“*

„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (M. Chráska 2016). Dotazník má celkem 17 otázek. Je sestaven ze zavřených i otevřených otázek s možností zaškrtnutí i dopisování. Dotazník je určen pro učitele a učitelky v mateřských školách. Na začátku dotazníku jsou identifikační otázky, které zjišťují pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a délku praxe jednotlivých respondentů. Poté už v dotazníku nalezneme otázky směřující k tématu bakalářské práce – vstupu, připravenosti dítěte a následné adaptaci dítěte na mateřskou školu.

7.1 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem tohoto šetření byli učitelé mateřských škol. Soubor čítal 215 respondentů, z toho 100 % žen (viz příloha 2). Nepočtenější věkovou skupinou byla zastoupena kategorie 20-30 (26,9 %, 58 respondentů) (viz příloha 3). Z hlediska dosaženého vzdělání bylo nejvíce zastoupeno středoškolské vzdělání, a to ve 46 % (98), bakalářské vzdělání dosáhlo 31 % (66) respondentů (viz příloha 4). 34 % (74) respondentů vykazuje do 5 let praxe, následuje 22 % (48) s 6-10 lety praxe, třetí nejčtenější skupinou je pak skupina 30 respondentů (14 %) s 11-15 lety praxe (viz příloha 5).

7.2 Průběh výzkumu

Výzkumné šetření bylo prováděno formou internetového dotazníku. Dotazník byl rozeslán buď prostřednictvím emailové pošty, kdy byl dotazník rozeslán na emailové adresy mateřských škol přímo paním ředitelkám nebo vedoucím učitelkám, nebo byl dotazník umístěn do skupin se zaměřením na předškolní pedagogiku a učitelství v mateřských školách na sociálních sítích. Vyplnění dotazníku zabralo respondentům cca 15–20 minut. Na začátku dotazníku bylo vysvětleno téma a byla jasně vymezena hranice anonymity.

7.3 Zpracování dat

Byla vypočtena základní deskriptivní statistika výzkumného vzorku a pro jednotlivé otázky dotazníku byly použity záznamy četností a výpočet relativní četnosti. Relativní četnost byla vypočítána následovně: absolutní četnost vydělena N (celkový počet odpovědí) a vynásobena 100. Relativní četnost pak vyjadřuje procentuální zastoupení dané položky z celkového souboru.

V případě otevřených otázek byla použita kvantitativní obsahová analýza, na základě které byly vytvořeny kategorie odpovědí a zaznamenána absolutní a relativní četnost. Pro přehlednost byly výsledky zaznamenány do tabulek

8 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole jsou prezentovány výsledky vztahující se ke stanoveným výzkumným otázkám.

Tabulka 1 - Ideální věk dítěte pro vstup do mateřské školy

Kategorie	Abs. četnost	Rel. četnost
2 roky	2	1
2,5-3 roky	2	1
3 roky	129	60
3-4 roky	8	4
4 roky	51	24
5 let	2	1
6 let	1	
Záleží na připravenosti, vyspělosti dítěte	8	4
Individuální	12	5
Celkem	215	100

Nejvyšší zastoupení respondentů bylo u kategorie 3 let jako ideálního věku dítěte pro vstup do mateřské školy, a to 60 %. Následovala kategorie – 4 let (24 %). 5 % respondentů odpovědělo, že ideální věk pro vstup dítěte do MŠ je individuální. Kategorie 3-4 roky byla zastoupena 4 % respondentů, stejně jako kategorie, ve které respondenti odpověděli, že záleží na připravenosti a vyspělosti dítěte. Ostatní kategorie byly zastoupeny 1 % nebo i méně.

Tabulka 2 - Věk z hlediska úspěšné adaptace

Kategorie	Abs. četnost	Rel. četnost
Věkově individuální/nelze hodnotit dle věku	48	25
Optimální věk – 3 roky	24	12
Záleží na samostatnosti v obsluze	10	5
Optimální věk – 4 roky	11	6
Důležité hledisko, podstatný vliv na adaptaci	26	13
Záleží na odloučení od rodičů	13	7
Dítě by mělo být vyspělé, připravené	11	6

Záleží na povaze, výchově, rodině	16	8
Dítě by mělo být připravené psychicky, sociálně	10	5
Čím je dítě starší, tím se lépe adaptuje	17	9
Mladší děti si lépe zvykají na režim	4	2
Dítěti je nejlépe doma u maminky	2	1
Optimální věk dítěte – 6 let	1	1
Celkem	193	100

V tabulce 2 jsou prezentovány výsledky vztahující se k otázce – Jak hodnotíte věk dítěte z hlediska vlivu na úspěšnou adaptaci? V nejvyšším zastoupení byla kategorie – „adaptace je věkově individuální a nelze ji hodnotit dle věku“ (25 %). Podobně na tom byly kategorie – „věk je důležité hledisko, má podstatný vliv na adaptaci“ (13 %), „optimální věk dítěte pro úspěšnou adaptaci jsou 3 roky“ (12 %). Dále následovala kategorie – „čím je dítě starší, tím se lépe adaptuje“ v zastoupení 9 %. Jen o procento méně, tedy 8 % měla kategorie – „záleží na povaze, výchově, rodině dítěte“. Následovala kategorie – „záleží na odloučení od rodičů“ (7 %) a kategorie – „dítě by mělo být vespělé, připravené“ (6 %). Ve stejném zastoupení, tedy 5 % byly kategorie – „záleží na samostatnosti v obsluze“, „dítě by mělo být připravené psychicky, sociálně“. Ostatní kategorie získaly jen 2 nebo 1 %.

Tabulka 3 - Zapojení rodičů do adaptace

Zapojení do adaptace	Abs. četnost	Rel. četnost
Ano	171	80
Ne	44	20
Celkem	215	100

Tabulka 4 - Možnosti zapojení rodičů do adaptace

Možnosti zapojení	Abs. četnost	Rel. četnost
Krátký pobyt s dítětem ve třídě, docházka dítěte na kratší dobu denně, pár dnů v týdnu – postupná adaptace, postupné prodlužování pobytu v MŠ	107	68
Návštěvy MŠ s rodiči, výlety, akce, odpoledne strávené v MŠ za běžného provozu	34	22
Dotazníky pro rodiče, konzultace, rozhovory	7	4

Pasivní adaptace – rodiče děti jen pozorují	4	3
Odmítání pobytu rodiče s dítětem v MŠ – prodloužení adaptace	5	3
Celkem	157	100

Nejvyšší zastoupení měla kategorie, kdy učitelé z mateřských škol, odpověděli, že umožňují rodičům krátký pobyt s dítětem ve třídě, docházku dítěte na kratší dobu denně, pár dnů v týdnu – postupná adaptace, postupné prodlužování pobytu dítěte v MŠ (68 %). Následovala kategorie, kdy mateřské školy dle odpovědí respondentů z řad učitelů v MŠ umožňují návštěvy mateřských škol dětí s rodiči, spoluúčast na výletech, akcích nebo odpoledne strávené v MŠ za běžného provozu (22 %). Poté 4 % respondentů odpověděla, že zapojení do adaptace v jejich mateřské škole probíhá prostřednictvím dotazníků pro rodiče, konzultací a rozhovorů s učiteli. V menším zastoupení, tedy 3 % byli odpovědi – „pasivní adaptace, rodiče děti jen pozorují“ a „odmítání pobytu rodiče s dítětem v MŠ – prodloužení adaptace“.

Tabulka 5 - Dvouleté děti v MŠ

Dvouleté děti v MŠ	Abs. četnost	Rel. četnost
Nesouhlasím/nepatří do MŠ	54	26
Předškolní vzdělávání batolat nedává psychologický smysl	5	2
Pouze v MŠ s upravenými podmínkami, menším počtem dětí, více personálu	20	10
Dvouleté děti nejsou připravené, vyzrálé po stránce psychické, fyzické ani sociální	21	10
Nezvládají režim MŠ, odloučení, neumí se o sebe postarat	4	2
Dítě by mělo do tří let zůstat u matky	51	24
Na vstup do MŠ je příliš brzy	9	4
Pro dvouleté děti – jesle jako výchovná instituce	10	5
Třída v MŠ jen pro dvouleté děti s chůvami	3	1
Ano, pokud se dítě samo obslouží, nemá plenu, je zvyklé na kolektiv	20	9
Pokud to situace vyžaduje, tak ano	10	5
Ano, vše se dá zorganizovat, zvládnout s chůvou	2	1
Nezbytnost přijímat z demografického pohledu	2	1

Celkem	211	100
---------------	-----	-----

V tabulce 5 jsou prezentovány výsledky vztahující se k otázce – Jaký máte názor na dvouleté děti v MŠ? Nejvyšší zastoupení u otázky – „Jaký je Váš názor na dvouleté děti v MŠ?“ měla kategorie – „nesouhlasím, nepatří do MŠ“ (26 %), jen o dvě procenta méně, tedy 24 % měla kategorie – „dítě by mělo do tří let zůstat u matky“. 10 % poté získaly kategorie odpovědí – „dvouleté děti pouze v MŠ s upravenými podmínkami, menším počtem dětí, více personálu“ a kategorie – „dvouleté děti nejsou připravené, vyztřelé po stránce psychické, fyzické ani sociální“. Následovala kategorie – „ano, pokud se dítě samo obslouží, nemá plenu, je zvyklé na kolektiv“ (9 %). Následovaly kategorie s 5 % a méně.

Tabulka 6 - Dvouleté děti a adaptace

Zvládání adaptace	Abs. četnost	Rel. četnost
Zvládají špatně, pláčou, nezapojují se do kolektivu, nekomunikují, bývají často nemocné	61	34
Individuálně, záleží na konkrétním dítěti	63	35
Nemám zkušenost	19	11
Záleží na výchově, vedení z rodiny	12	7
Nezvládají, jsou emočně nevyzrálé, nezvládají odloučení od matky	17	9
Zvládají, jsou samostatné, připravené na vstup do MŠ	3	2
Zvládají lépe než starší děti	3	2
Celkem	178	100

U otázky - „Jak podle Vás dvouleté děti zvládají adaptaci?“ měla kategorie odpovědí – „individuálně, záleží na konkrétním dítěti“ (35 %), jen o procento méně, tedy 34 % měla kategorie – „zvládají špatně, pláčou, nezapojují se do kolektivu, nekomunikují, bývají často nemocné“. 11 % respondentů uvedlo, že nemá zkušenost s adaptací u dvouletých dětí. Následovala kategorie, kde respondenti uvedli – „nezvládají, jsou emočně nevyzrálé, nezvládají odloučení od matky“ (9 %).

Tabulka 7 - Délka adaptace u dvouletých dětí

Délka adaptace	Abs. četnost	Rel. četnost
Několik měsíců	29	25

Cca půl roku	21	18
1-2 měsíce	28	24
Méně než měsíc	5	4
Má problémy i v dalším školním roce	2	2
Celý rok	15	13
Trvá déle než starším dětem	17	14
Celkem	117	100

U otázky - „Jak dlouho adaptace trvá?“ byla v největším zastoupení kategorie, kdy respondenti odpověděli, že adaptace u dvouletých dětí trvá několik měsíců (25 %). O procento méně, tedy 24 % získala kategorie, ve které respondenti odpověděli, že adaptace trvá 1-2 měsíce. V dalším zastoupení byla kategorie – „adaptace trvá cca půl roku“ (18 %). 14 % získala kategorie – „adaptace u dvouletých dětí trvá déle než starším dětem“ a 13 % měla kategorie – „adaptace dvouletých dětí trvá celý rok“.

Tabulka 8 - Rozdíl v adaptaci u dvou a tříletých dětí

Rozdíl v adaptaci	Abs. četnost	Rel. četnost
Ano	156	78
Ne	17	8
Individuální, záleží na konkrétním dítěti	16	8
Nemohu posoudit, nemám zkušenost	11	6
Celkem	200	100

Tabulka 9 - Adaptace u tříletého dítěte

Adaptace u tříletého dítěte	Abs. četnost	Rel. četnost
Je to individuální, záleží na konkrétním dítěti	33	20
Dříve se vypořádá s odloučením od rodičů	13	8
Lépe než u mladších dětí	10	6
Dítě lépe chápe odloučení od rodičů, zvládá sebeobsluhu, domluví se o svých potřebách s učitelkou, přijímá autority, ostatní děti	29	18
Adaptace je rychlejší, dítě ji lépe snáší	23	14
Adaptace je postupná, rodič může trávit čas s dítětem v	14	8

MŠ, postupně se prodlužuje doba dítěte v MŠ		
První dny je dítě nadšené, nepláče, postupně si uvědomí, že to není jen na chvíli – pláče, prožívá stesk, postupně se vyrovnává s novou situací	7	4
Tříleté dítě lépe chápe rituály dne v MŠ, tento systém dvouleté dítě není schopné pochopit	6	4
Tříleté dítě je vyspělejší, fyzicky, psychicky i sociálně než dítě dvouleté	12	7
Adaptace jako u dětí dvouletých	9	5
První dny je dítě plačtivé, poté si zvykne na daný režim a změnu	6	4
Do dvou měsíců je zadaptované i přes počáteční pláč	4	2
Celkem	166	100

V největším zastoupení u otázky – „Jak probíhá adaptace u tříletého dítěte?“ byla kategorie – „je to individuální, záleží na konkrétním dítěti“ (20 %). V zastoupení 18 % byla kategorie – „dítě lépe chápe odloučení od rodičů, zvládá sebeobsahu, domluví se o svých potřebách s učitelkou, přijímá autority, ostatní děti“. Následovala kategorie – „adaptace je rychlejší, dítě ji lépe snáší“ (14 %). 8 % měla kategorie – „tříleté dítě se dříve vypořádá s odloučením od rodičů“ a kategorie – „adaptace je postupná, rodič může trávit čas s dítětem v MŠ, postupně se prodlužuje doba dítěte v MŠ“. O procento méně, tedy 7 % měla kategorie – „tříleté dítě je vyspělejší, fyzicky, psychicky i sociálně než dítě dvouleté“. Ostatní kategorie získaly 6 a méně procent.

Tabulka 10 - Adaptace povinný předškolní rok

Adaptace povinný př. rok	Abs. četnost	Rel. četnost
Dobrá, rychlá, bez problémů	49	27
Může být špatná, náročná, dítě nemá zkušenosti s fungováním MŠ, delším odloučením od rodičů, není zvyklé na ostatní děti, společné aktivity	29	16
Záleží na faktorech rodinné výchovy, kontaktu s kolektivem i mimo MŠ	35	19
Nemohu posoudit, s tím jsem se dosud nesešla	24	13
Jednodušší adaptace než u mladších dětí	5	3

Horší adaptace než u mladších dětí	10	5
Dítě nemá vytyčené hranice v chování mezi dětmi, nechápe, že se dodržuje nějaký řád, pravidla	18	10
Není to ideální, dítě by mělo nastoupit do MŠ nejpozději ve čtyřech letech, aby se adaptovalo a poslední rok se mohlo soustředit na přípravu do školy	5	3
Záleží na povaze, osobnosti dítěte	7	4
Celkem	182	100

V nejvyšším zastoupení byla kategorie, kdy respondenti odpověděli, že adaptace dětí, které nastoupí poslední povinný rok předškolního vzdělávání je dobrá, rychlá, bez problémů (27 %). Následovala kategorie – „záleží na faktorech rodinné výchovy, kontaktu s kolektivem i mimo MŠ“ (19 %), dále odpověď – „adaptace může být špatná, náročná, dítě nemá zkušenosti s fungováním MŠ, delším odloučením od rodičů, není zvyklé na ostatní děti, společné aktivity“ (16 %). 13 % respondentů uvedlo, že s adaptací u dětí, kteří nastoupí až poslední povinný rok předškolního vzdělávání se dosud nesešli a nemohou tuto skutečnost posoudit.

Tabulka 11 - Věkové složení třídy a vliv na adaptaci

Složení třídy	Abs. četnost	Rel. četnost
Heterogenní	105	51
Homogenní	27	13
Nevidím rozdíl, nezáleží na věkovém složení třídy	43	21
Nemohu posoudit	31	15
Celkem	206	100

Odpovědi proč heterogenní nebo homogenní složení třídy, na kterých se respondenti nejvíce shodovali:

Heterogenní třída – děti se učí nápodobou, starší děti pomáhají novým a mladším dětem, nové děti vidí ty zkušenější, starší, spokojené děti. Všichni ve třídě nejsou noví, tím méně je pláče, pláč se dokáže strhnout jako lavina. Sourozenci mohou navštěvovat stejnou třídu.

Homogenní třída – všichni jsou na podobné úrovni, mají stejné potřeby. Starší děti se mohou cítit znevýhodněny, pokud jsou nuceny do role asistenta mladšího dítěte. Děti si najdou kamarády odpovídající věku, učitelka se nemusí věnovat několika skupinám dětí najednou.

Tabulka 12 - Ukončení procesu adaptace

Ukončení adaptace	Abs. četnost	Rel. četnost
Dítě se do MŠ těší, spolupracuje a komunikuje s učitelkou, dětmi	51	29
Dítě nepláče, zvládá odloučení od rodičů, zapojí se do aktivit	56	31
Zvládá režim a pravidla MŠ, respektovat autoritu, samostatnost, sebeobsluhu	50	28
Když je dítě v MŠ uvolněné, spokojené, chová se nenuceně, přirozeně	19	11
Proces adaptace je celoživotní	2	1
Celkem	178	100

V největším zastoupení byla odpověď, že je u dítěte ukončená adaptace v momentě, kdy nepláče, zvládá odloučení od rodičů, zapojí se do aktivit (31 %). Následovala odpověď – „adaptace je ukončená, když se dítě do MŠ těší, spolupracuje a komunikuje s učitelkou, dětmi“ (29 %). Jen o procento méně, tedy 28 % získala odpověď – „adaptace je ukončená, jestliže dítě zvládá režim a pravidla MŠ, respektovat autoritu, samostatnost, sebeobsluhu“. 11 % měla odpověď – „proces adaptace je ukončený, když je dítě v MŠ uvolněné, spokojené, chová se nenuceně, přirozeně“.

Schopnosti, které by měly mít děti při vstupu do MŠ? (např. zvládání základních hygienických návyků, odloučení od matky atd.)

U této a následující otázky jsou uvedeny pouze příklady odpovědí, na kterých se respondenti nejvíce shodovali. Uvedena není tabulka, protože odpovědi u těchto otázek byly velice různorodé a rozsáhlé.

Jaké schopnosti by dle Vás měly mít děti při vstupu do MŠ? – Zvládat základní hygienické návyky, odloučení od matky, sebeobsluhu, stolování, oblékání, obouvání. Reagovat na své jméno, chápat pojmy. Umět komunikovat s učiteli i dětmi. Respektovat autoritu dospělého. Zapojit se do kolektivu. Respektovat a zvládat pravidla a režim MŠ.

Rodiče a jejich přístup pro snadnější adaptaci dítěte na mateřskou školu

Co by dle Vás mohli udělat rodiče pro snadnější adaptaci svého dítěte na mateřskou školu? – Vést dítě k samostatnosti a řádu. Nechávat dítě v MŠ zpočátku kratší dobu – postupná adaptace. Komunikovat s učitelkou a domlouvat se na potřebách dítěte. Pozitivně motivovat

dítě, seznámit je s prostředím a režimem MŠ dřív, než dítě nastoupí. Socializovat dítě, scházet se s jinými dětmi. Rozvíjet u dětí sebedůvěru v sám sebe (největší problém dnešních rodičů – neustále vše dělat za děti, i rozhodování, co vlastně mají rády – jídlo, činnosti...

DISKUSE

Z výzkumného šetření vyplývá, že dotazník vyplnilo 215 žen a 0 mužů. Důvodem většího množství respondentů ženského pohlaví přisuzují profesi, pro kterou byl dotazník určen, tedy profesu učitele v mateřské škole. Respondenti byli ve věku od 20 do 64 let, přičemž největší zastoupení bylo ve věkové skupině 20-30 let a 41-50 let. Nejméně pak ve věkové skupině 61-64 let, což byli jen tři respondenti. Středoškolské vzdělání s maturitou patřilo k nejvíce zastoupené položce v otázce nejvyššího dosaženého vzdělání. Následovalo vysokoškolské vzdělání – bakalářské studium a nejméně respondentů absolvovalo vyšší odborné vzdělání. Délka praxe u respondentů se pohybovala v širokém rozpětí od 1 do 42 let praxe. Nejvyšší zastoupení měla délka praxe 1-5 let, poté 6-10 let. Krátkou délku praxe přisuzují k rozšíření dotazníku prostřednictvím internetu mezi mladší generací. Nejnižší zastoupení naopak měla délka praxe 16-20 let.

U otázky ideálního věku dítěte pro vstup do mateřské školy nejvíce respondentů odpovědělo, že ideální věk dítěte jsou tři roky (60 %). Otázku ideálního věku pro vstup dítěte do MŠ můžeme srovnat i s jiným výzkumem: „*Při porovnávání názorů rodičů a učitelek mateřských škol na ideální věk dítěte pro nástup do mateřské školy jsem zjistila, že obě strany uvádějí jako ideální věk mezi 3. a 4. rokem*“ (Adaptace dítěte při přechodu z rodinného prostředí do mateřské školy, bakalářská práce, Květoslava Martínková, 2015). Naopak nejméně respondentů odpovědělo, že ideální věk pro vstup do mateřské školy jsou dva, pět nebo šest let. Při hodnocení věku z hlediska vlivu na úspěšnou adaptaci, respondenti nejvíce odpovídali, že je to věkově velice individuální a není možné zhodnocení dle věku. Poté se větší počet respondentů shodl na optimálním věku 3-4 let pro úspěšnou adaptaci. Nejméně respondenti odpovídali, že z hlediska věku si mladší děti lépe zvykají na režim, a také, že dítěti je nejlépe doma u maminky. Aktivní zapojení do procesu adaptace umožňuje 80 % z dotazovaných respondentů. Jako nejčastější způsob zapojení rodičů do procesu adaptace respondenti uvedli, že rodičům umožňují krátký pobyt s dítětem ve třídě, docházku dítěte na kratší dobu denně, pár dnů v týdnu – praktikují postupnou adaptaci, postupné prodlužování pobytu v MŠ (68 %). Jen 3 % z respondentů odmítají pobyt rodiče s dítětem v mateřské škole a zastávají názor, že právě tato skutečnost prodlužuje adaptaci dítěte. Při otázce dvouletých dětí v mateřské škole nejvíce dotazovaných odpovědělo, že dvouleté děti do mateřských škol nepatří (26 %), a že dítě by mělo do tří let zůstat u matky (24 %). 9 % respondentů souhlasí s dvouletými dětmi v mateřských školách, ale jen pokud se dítě samo obslouží, nenosí plenu a je zvyklé na kolektiv ostatních dětí i dospělých. Nejvyšší počet respondentů si myslí, že dvouleté děti zvládají

adaptaci špatně, pláčou, nezapojují se do kolektivu, nekomunikují, bývají často nemocné, a poté, že je i u dvouletých dětí vše velmi individuální a záleží na konkrétním dítěti. Naopak jen 4 % z respondentů si myslí, že dvouleté děti zvládají adaptaci dobře, jsou samostatné a zvládají adaptaci lépe než starší děti. Jako délku adaptace u dvouletých dětí nejvíce respondentů odpovědělo, že délka adaptace se pohybuje v řádech měsíců, cca 1-2 měsíce. „*Doba potřebná k adaptaci, kterou udává 45 % respondentů, je do 2 měsíců, 37 % respondentů udává délku do 3 měsíců*“ (Adaptace dětí předškolního věku při nástupu do mateřské školy, bakalářské práce, Kateřina Rausová). Při porovnání s dalším výzkumným šetřením můžeme vidět, že respondenti uvádějí přibližně stejnou dobu délky adaptace. Nejméně respondentů odpovědělo, že adaptace u dvouletých dětí je dlouhá a děti mohou mít problémy i v dalším školním roce (2 %). Rozdíl v adaptaci u dvou a tříletých dětí spatřuje 78 % respondentů, 6 % respondentů uvedlo, že tuto skutečnost nemůže posoudit.

U otázky adaptace u tříletého dítěte měla největší zastoupení odpověď, že záleží na konkrétním dítěti, vše je velice individuální (20 %). Poté se odpovědi respondentů shodovaly v tom, že tříleté děti zvládají adaptaci dobře, lépe chápou odloučení od rodičů, zvládají sebeobsahu, domluví se na svých potřebách s učitelkou, přijímají autority i ostatní děti. Také, že adaptace je rychlejší a děti ji lépe snášejí. 5 % z dotazovaných odpovědělo, že adaptace u tříletých dětí je stejná jako u dětí dvouletých. V případě adaptace u dítěte, které nastoupí až poslední povinný rok předškolního vzdělávání se respondenti shodují v tom, že adaptace bývá bez problémů, ale záleží také na rodinné výchově a na tom, jak je dítě zvyklé setkávat se s kolektivem ostatních dětí. Značná část respondentů (16 %) ale také odpověděla, že adaptace může být špatná a náročná. Dítě nemá zkušenosti s fungováním MŠ, delším odloučením od rodičů, není zvyklé na ostatní děti a společné aktivity. 51 % respondentů zastává názor, že děti zvládají lépe adaptaci ve věkově smíšených – heterogenních třídách. Spatřují výhodu v tom, že děti se učí nápodobou, starší děti pomáhají novým a mladším dětem, nové děti vidí ty zkušenější, starší a spokojené děti. Častou odpovědí bylo také, že heterogenní třída má výhodu v tom, že všechny děti nejsou nové, tím je ve třídě méně pláče, který se dokáže strhnout jako lavina. 13 % respondentů odpovědělo, že adaptace nových dětí probíhá lépe v homogenních třídách, tedy ve třídách, které navštěvují děti stejného věku. Nejvíce respondentů (31 %) považuje proces adaptace za ukončený v momentě, kdy dítě nepláče, zvládá odloučení od rodičů a zapojí se do aktivit s ostatními. Nejmenší zastoupení měla u této otázky odpověď, kdy respondenti uvedli, že proces adaptace je celoživotní.

U předposlední otázky – jaké schopnosti by mělo mít dítě při vstupu do mateřské školy se respondenti nejvíce shodovali na schopnostech jako jsou například: zvládání základních

hygienických návyků, odloučení od matky, sebeobsluha, stolování, oblékání, obouvání, respektování autority dospělého. Poslední otázka se zabývala tím, co by rodiče mohli udělat pro snadnější adaptaci svého dítěte. Nejvíce se shodovaly odpovědi jako jsou například: pozitivně motivovat dítě, seznámit je s prostředím a režimem MŠ dříve, než dítě nastoupí, vést dítě k samostatnosti a řádu, nechávat dítě v MŠ zpočátku kratší dobu – postupná adaptace, komunikovat s učitelkou a domlouvat se na potřebách dítěte, socializovat ho, scházet se s jinými dětmi

ZÁVĚR

V závěru shrneme nejdůležitější informace a odpovědi. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit průběh a podobu adaptace dětí očima učitelek mateřských škol. K hlavnímu cíli byly sestaveny výzkumné otázky, na které jsme pomocí výzkumu odpověděli:

- VZ1: Jako ideální věk pro vstup dítěte do mateřské školy se až 60 % respondentů domnívá, že ideální věk jsou tři roky a více. Při hodnocení věku z hlediska vlivu na úspěšnou adaptaci, se ale nejvíce respondentů shodlo na tom, že je to věkově velice individuální.
- VZ2: Zapojení rodičů do procesu adaptace nejčastěji probíhá formou krátkých pobytů s dítětem ve třídě, návštěvami mateřských škol ještě před nástupem dítěte do MŠ nebo spoluúčastech na výletech, akcích mateřské školy.
- VZ3: U dvouletých dětí se respondenti přiklánějí k názoru, že zvládají adaptaci špatně, pláčou, nezapojují se do kolektivu, nekomunikují a bývají často nemocné. S přibývajícím věkem dětí se ale dle odpovědí respondentů ve většině případů adaptace zkracuje a je snazší než u dětí dvouletých. U tříletých dětí a jejich adaptaci se odpovědi respondentů shodovaly v tom, že zvládají adaptaci dobře, lépe chápou odloučení od rodičů, zvládají sebeobsluhu, domluví se na svých potřebách s učitelkou, přijímají autority i ostatní děti. Také, že adaptace je rychlejší a děti ji lépe snáší. V případě adaptace u dětí, které nastoupí až poslední povinný rok předškolního vzdělávání, tedy cca v pěti letech se respondenti shodují v tom, že adaptace bývá bez problémů, ale záleží také na rodinné výchově a na tom, jak je dítě zvyklé setkávat se s kolektivem ostatních dětí. Důležité ale je, že při otázkách na adaptaci na třech vývojových stupních, tedy dvou, tří a pěti letech se respondenti nejvíce shodují v tom, že každé dítě je jiné, a proto je vše velmi individuální a adaptace může probíhat různě.
- VZ4: Dle odpovědí respondenti spatřují rozdíl v adaptaci vzhledem k věkovému složení tříd. 51 % respondentů zastává názor, že děti zvládají lépe adaptaci ve věkově smíšených – heterogenních třídách. Spatřují výhodu v tom, že děti se učí nápodobou, starší děti pomáhají novým a mladším dětem.
- VZ5: Nejvíce respondentů (31 %) považuje proces adaptace za ukončený v momentě, kdy dítě nepláče, zvládá odloučení od rodičů a zapojí se do aktivit s ostatními

SOUHRN

V teoretické části bakalářské práce jsme se zabývali dítětem a jeho vývojem od narození do tří let. V kapitole o mateřské škole jsme se věnovali současné mateřské škole a také tomu, jaký typ mateřské školy si rodiče mohou zvolit. Dále jsme se zabývali dětmi dvouletými. Do teoretické části byly také zahrnuty kapitoly o rodině a učitelích v mateřské škole. V těchto kapitolách můžeme najít například, jaké rodina plní funkce nebo typy přístupů rodičů k dětem. Dále pak typy učitelů a vzdělávání učitelů a učitelek mateřských škol. V neposlední řadě jsme se v teoretické části také věnovali vstupem dítěte do mateřské školy, jak rodiče mohou dítě na MŠ připravit, nebo jak může dítě reagovat v adaptační fázi.

V praktické části jsme analyzovali data, která byla získána pomocí kvantitativní metody, dotazníkovým šetřením pro učitele a učitelky mateřských škol. Cílem výzkumu bylo zjistit průběh a podobu adaptace dětí očima učitelek mateřských škol. Byly sestaveny výzkumné otázky, na které jsme pomocí výzkumu odpověděli. První otázkou bylo, jaký je podle učitelek MŠ ideální věk dítěte pro vstup do mateřské školy. Druhá otázka zněla, jak probíhá zapojení rodičů do procesu adaptace. Další otázka zjišťovala, jak probíhá adaptace u dvou, tří a pěti letého dítěte. Následující otázka se zaměřovala na fakt, zda existuje rozdíl v adaptaci dítěte v heterogenní či homogenní třídě. A poslední otázka zjišťovala, kdy je podle učitelek MŠ adaptace u dítěte ukončena.

Jak již bylo řečeno v úvodu – vstupu a připravenosti dítěte na mateřskou školu bychom měli věnovat stejnou pozornost, jako když dítě nastupuje do školy základní. Neměli bychom zapomínat na to, že každé dítě je jiné a jeho vývoj, schopnosti a dovednosti jsou velmi individuální. Co je naopak stejné, a pro každé dítě velmi důležité, je mít pevné rodinné zázemí. Rodina je pro dítě vším, měla by být podnětným a láskyplným prostředím. Po rodině nastupuje mateřská škola, jako první výchovná a vzdělávací instituce. Ačkoli v tomto ohledu bývá mnohdy mateřská škola podceňována, můžeme říci, že pokládá základy do celého dalšího života člověka. A proto by rodiče neměli přípravu ani průběh docházky do mateřské školy podceňovat a najít inspiraci třeba právě v této práci

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2. vydání. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Předškolní dítě a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. In: . Praha: MŠMT, 2018.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- JINDROVÁ, Tereza. *Vstup dítěte do mateřské školy*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce PhDr. Olga Vaněčková.
- RAUSOVÁ, Kateřina. *Adaptace dětí předškolního věku při nástupu do mateřské školy*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Tereza Škubalová.
- MARTÍNKOVÁ, Květoslava. *Adaptace dítěte při přechodu z rodinného prostředí do mateřské školy*. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Milan Podpera.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0628-1.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník.....	47
Příloha 2 Pohlaví respondentů.....	49
Příloha 3 Věk respondentů.....	49
Příloha 4 Vzdělání respondentů.....	49
Příloha 5 Délka praxe respondentů.....	49

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Ideální věk dítěte pro vstup do mateřské školy.....	31
Tabulka 2 - Věk z hlediska úspěšné adaptace.....	31
Tabulka 3 - Zapojení rodičů do adaptace.....	32
Tabulka 4 - Možnosti zapojení rodičů do adaptace.....	32
Tabulka 5 - Dvouleté děti v MŠ.....	33
Tabulka 6 - Dvouleté děti a adaptace.....	34
Tabulka 7 - Délka adaptace u dvouletých dětí.....	34
Tabulka 8 - Rozdíl v adaptaci u dvou a tříletých dětí.....	35
Tabulka 9 - Adaptace u tříletého dítěte.....	35
Tabulka 10 - Adaptace povinný předškolní rok.....	36
Tabulka 11 - Věkové složení třídy a vliv na adaptaci.....	37
Tabulka 12 - Ukončení procesu adaptace.....	38

Příloha 1 Dotazník

Připravenost a vstup dítěte do mateřské školy

Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

Jaký je Váš věk?

Text stručné odpovědi

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské – bakalářské studium
- Vysokoškolské – magisterské studium

Jak dlouho pracujete jako učitel/učitelka v mateřské škole?

Text stručné odpovědi

Jaký je dle Vás ideální věk dítěte pro vstup do mateřské školy?

- 2. roky
 - 3. roky
 - 4. roky
 - 5. let
 - Jiná odpověď
-

Jak hodnotíte věk dítěte z hlediska vlivu na úspěšnou adaptaci?

Text odpovědi

Umožňujete rodičům aktivní zapojení do procesu adaptace?

- Ano
- Ne

Pokud umožňujete rodičům aktivní zapojení do procesu adaptace, jak?

Text odpovědi

Jaký máte názor na dvouleté děti v mateřských školách?

Text odpovědi

Jak podle Vás dvouleté děti zvládají adaptaci a jak dlouho adaptace trvá?

Text odpovědi

Spatřujete rozdíl v adaptaci u dvou a tříletého dítěte?

Text odpovědi

Jak probíhá adaptace u tříletého dítěte?

Text odpovědi

Jaká je adaptace dítěte, které nastoupí až poslední povinný rok předškolního vzdělávání?

Text odpovědi

Myslíte, že nové děti v mateřské škole zvládají lépe adaptaci v homogenních nebo heterogenních třídách? Vysvětlete prosím Vaši odpověď.

Text odpovědi

Kdy považujete proces adaptace za ukončený?

Text odpovědi

Jaké schopnosti by dle Vás měly mít děti při vstupu do MŠ? (např. zvládání základních hygienických návyků, odloučení od matky atd.)

Text odpovědi

Co by dle Vás mohli udělat rodiče pro snadnější adaptaci svého dítěte na mateřskou školu?

Text odpovědi

Příloha 2 Pohlaví respondentů

Tabulka 13 - Pohlaví respondentů

Pohlaví	Abs. četnost	Rel. četnost
žena	215	100
muž	0	0
Celkem	215	100

Příloha 3 Věk respondentů

Tabulka 14 - Věk respondentů

Kategorie	Abs. četnost	Rel. četnost
20-30	58	27
31-40	52	24
41-50	54	25
51-60	48	22
61-64	3	2
Celkem	215	100

Příloha 4 Vzdělání respondentů

Tabulka 15 - Vzdělání respondentů

Vzdělání	Abs. četnost	Rel. četnost
Středoškolské s maturitou	98	46
Vyšší odborné	18	8
Vysokoškolské – Bc.	66	31
Vysokoškolské – Mgr.	33	15
Celkem	215	100

Příloha 5 Délka praxe respondentů

Tabulka 16 - Délka praxe respondentů

Délka praxe	Abs. četnost	Rel. četnost
1–5 let	74	34
6-10 let	48	22
11-15 let	30	14
16-20 let	9	4

21-25 let	10	5
26-30 let	10	5
31-35 let	17	8
36-42 let	17	8
Celkem	215	100